

незалежності, вважали себе частиною великої боротьби, навіть коли вона ставала все більш безнадійною.

Висновок. У період 1948-1950 років село Старий Олексинець переживало тяжкі часи, пов'язані з жорсткою колективізацією та репресивною політикою радянської влади. Колгоспи, примусові поставки і насильницькі методи призвели до значних соціальних та економічних змін, які зруйнували місцеву самостійність і сприяли атмосфері страху та зневіри серед селян. Боротьба з націоналістичними підпільними групами, що зберігалися в селі, виявлялася не лише в репресіях, а й у поширенні підтримки ОУН і УПА серед частини місцевого населення. Водночас, насильницькі акти та напади на представників радянської влади стали виразом спротиву і незадоволення місцевих мешканців сталінським режимом, що мало довготривалі наслідки для соціально-психологічної ситуації в селі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шегера Г.О. Старий Олексинець в коротких історичних нарисах, переказах і легендах. Тернопіль. Лілея 2003. 112 с.
2. Довгополюк, В. Старий Олексинець [Текст] / В. Довгополюк, Г. Івахів, Г. Шегера // Тернопільщина. Історія міст і сіл : у 3 т. Т. 2. Тернопіль, 2014. С. 591—595 : фот. кольор.
3. Справа по звинуваченню: Шаруна Іллі Денисовича за ст.. 54-1 «а» КК УРСР. САЗ УСБУ. Ф. Р-7. Справа 12828. Оригінал. Машинопис.
4. Вісті з терену. Крем'янецьчина. Травень 1949 р.. Організаційний документ. Електронний архів визвольного руху. АЦДВР. Ф. 63, Т.7. Оригінал. Машинопис.
5. Вісті з терену. Крем'янецьчина. Червень - Серпень 1949 р.. Організаційний документ. Електронний архів визвольного руху. АЦДВР. Ф. 63, Т.7. Оригінал. Машинопис.
6. Вісті з терену. Крем'янецьчина. Вересень 1949 р.. Організаційний документ. Електронний архів визвольного руху. АЦДВР. Ф. 63, Т.7. Оригінал. Машинопис.

*Олексійко Юрій
Науковий керівник – доц. Морська Наталія*

ФІЛОСОФІЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Штучний інтелект (ШІ) сьогодні розвивається швидкими темпами і досягає такого рівня, що ще кілька років тому було неможливо уявити його використання в повсякденному житті. Сучасні технології дозволяють створювати мовленнєві нейронні мережі, які часто сприймаються як ШІ. Ще декілька десятиліть тому штучний інтелект обмежувався лише програмованими системами, здатними вирішувати математичні задачі. Однак з появою таких програм, як ELIZA, розробленої Джозефом Вайценбаумом, стало очевидним, що потенціал ШІ значно ширший, хоча й не позбавлений обмежень у здатності моделювати та розуміти людську мову. Метою даного дослідження є аналіз потенціалу штучного інтелекту, можливого на даний час.

З того часу питання про те, чи існує справжній ШІ, стало об'єктом філософських і наукових дискусій, що ставлять під сумнів саму можливість його існування. Однією з ключових тем цих розмов є дуалізм Рене Декарта, який чітко розрізняє розум і тіло як окремі субстанції – розум є нематеріальним, а тіло – фізичним. Цей підхід ставить під сумнів перспективу досягнення ШІ справжньої свідомості, адже свідомість, на думку Декарта, не

зводиться до простих фізичних чи механічних процесів. Така концепція свідомості вказує на те, що вона виходить за межі фізичних процесів і не може бути повністю змодельована чи відтворена в межах штучних систем. Це значно обмежує потенціал штучного інтелекту у прагненні до істинного розуміння та самосвідомості, які є більш ніж лише математичними чи логічними операціями.

Основні проблеми, які не дозволяють нейронним мережам стати повноцінним ШІ, полягають у відсутності свободи вибору. Нейронні мережі навчаються лише на основі наданих даних, що не дозволяє їм створювати нові знання. Моральні та етичні обмеження, закладені розробниками, також грають свою роль: система, створена на основі конкретних даних, не може діяти поза межами закладених алгоритмів. Це ставить під питання здатність ШІ до вільної, непередбачуваної творчості.

Однак, для того щоб система наблизилася до справжнього інтелекту, вона повинна дотримуватися кількох філософських принципів. Наприклад, принципи причинно-наслідкових зв'язків, завдяки яким робот може оцінювати наслідки своїх можливих дій, а також етапне розуміння розуму, що враховує різні рівні переконань і самоусвідомлення. Також важливою є ідея сумісності свободи волі та детермінізму, що передбачає здатність моделі обирати між можливими варіантами, з урахуванням їх наслідків.

Водночас сучасні ШІ не створюють нових знань, а лише імітують їх на основі наявних даних. Моделі ШІ використовують навчання на даних, комбінування та узагальнення отриманих знань, вирішення проблем за аналогією або за допомогою статистичних методів, що дозволяє їм робити висновки і давати відповіді на запити. Проте це не є справжньою креативністю: ШІ не володіє інтуїцією, емоціями чи здатністю до абстрактного мислення. Всі його ідеї — це результат обчислень, побудованих на статистичних зв'язках у даних.

У контексті свідомості варто згадати концепт «квалії» – суб'єктивного досвіду, який є характерним для людської свідомості. Людина, сприймаючи слово «яблуко», може уявити його смак, колір і текстуру. Натомість ШІ, хоч і знає, що «яблуко – це фрукт», не має реального досвіду чи відчуттів, пов'язаних із цим словом. Це підкреслює обмеженість ШІ в питаннях свідомості та самосвідомості.

Люди навчаються через безпосередній досвід і здатні узагальнювати знання в різних контекстах. Вони можуть переносити навички з однієї сфери в іншу, наприклад, вміння їздити на велосипеді допоможе їм освоїти їзду на мотоциклі. Однак ШІ, навчений виконувати конкретні завдання, не може переходити до іншого контексту, якщо він не був попередньо налаштований на таку задачу.

Що стосується креативності, то людина створює принципово нові ідеї, порушуючи встановлені правила або створюючи нові форми, наприклад, в абстрактному мистецтві чи парадоксах. ШІ ж може лише комбінувати вже існуючі ідеї, відтворюючи їх в новому контексті. ШІ може створити вірш у стилі певного поета, однак не розуміє емоцій, які цей вірш може викликати у людини.

Ще однією важливою відмінністю є те, що людина має власні емоції, мотивацію та цілі, що визначають її вчинки, навіть якщо вони є ірраціональними. ШІ, натомість, не має емоцій чи власних бажань і виконує лише задані цілі, наприклад, досягнення максимального результату при певних обмеженнях.

У фізичному контексті мислення людини тісно пов'язане з її тілесними процесами. Наприклад, людський інстинкт дозволяє уникати небезпеки, що не завжди є пріоритетом для ШІ, який може вибрати найоптимальніший шлях, навіть якщо він передбачає небезпеку.

Загалом більшість обмежень, закладених у сучасних системах ШІ, відповідають етичним принципам, сформульованим Айзеком Азімовим у його знаменитих трьох законах робототехніки. За цими законами: «Робот не може нашкодити людині або через свою бездіяльність допустити, щоб людині було завдано шкоди. Робот мусить підкорятися наказам людини, коли ці накази не суперечать Першому закону. Робот повинен дбати про свою безпеку доти, поки це не суперечить Першому і Другому законам» [1].

Сучасні системи ШІ мають ще ширший спектр етичних обмежень, що включають, окрім захисту від шкоди людині, також принципи конфіденційності, нейтральності та прозорості дій. Ці обмеження є не тільки технічними аспектами, а й важливою частиною інтеграції ШІ в самодостатню соціальну систему, де він має взаємодіяти з людьми в етичний та відповідальний спосіб, дотримуючись прийнятих норм і стандартів.

Таким чином, сучасний штучний інтелект є важливим досягненням у науці, але ще не досяг рівня справжньої свідомості чи інтелекту, як це прогнозує філософія та наука. Його можливості є значними, але вони обмежені тим, що він не здатен до самосвідомості, створення нових знань чи емоційного досвіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азімов Айзек. Я, робот. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=1213#google_vignette (дата звернення 7.04.2025).
2. Qualia. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/qualia/#Creat> (дата звернення 6.04.2025).
3. David J. Facing Up to the Problem of Consciousness. URL: <https://consc.net/papers/facing.pdf> (дата звернення 7.04.2025).
4. Embodied Cognition. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/embodied-cognition/> (дата звернення 6.04.2025).

*Бучинська Соломія
Науковий керівник – доц. Волік Надія*

ПРОЯВИ ЕКСТРЕМІЗМУ В ХХІ СТОЛІТТІ: ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Вступ. На початку ХХІ століття українське суспільство зазнало впливу нових викликів, серед яких особливої уваги заслуговує поширення екстремізму. Це явище, вкорінене в історичних процесах, отримало нові форми та методи, адаптуючись до сучасних соціально-політичних умов. У контексті гібридної війни, інформаційної агресії та внутрішньої